

Prof. MUDr. Arnold Pavlík (17. 3. 1902–10. 2. 1962)

J. GALLO

Ortopedická klinika Lékařské fakulty Univerzity Palackého a Fakultní nemocnice Olomouc

V letošním roce si připomínáme 120 let od narození a 60 let od úmrtí jednoho z našich ve světě nejznámějších ortopedů, profesora Arnolda Pavlíka (obr. 1). U příležitosti Pavlíkových „dvojek“ uspořádala Česká společnost pro ortopedii a traumatologii pohybového ústrojí (ČSOT) národní kongres v roce 2012 a letos tomu nebude jinak. Dovolte mi proto, abych stručně připomenul osobnost profesora Pavlíka.

Narodil se 17. 3. 1902 ve Slavkově u Brna v rodině státního zaměstnance, původně vyučeného řemenářem, jako jedno ze čtyř dětí. V dětství často pomáhal v dílně svého otce a nabyt tak velké zručnosti a řemeslné představitosti. Lékařskou fakultu vystudoval v Brně a studium ukončil v roce 1930 dlouhodobou stáží na ortopedickém oddělení Ústavu mrzáčků na Králově Poli, které vedl od roku 1928 profesor Bedřich Frejka. Po absolvování vojenské služby a několika krátkodobých pracovních poměrech, mimo jiné na chirurgické klinice prof. Petřivalského, se dr. Pavlík vrátil v roce 1932 k prof. Frejkovi, tentokrát již na samostatnou ortopedickou kliniku v Brně. Začal přednášet, experimentoval a absolvoval několik zahraničních stáží. V roce 1939 vykonal v Brně habilitační kolokvium, to mu však s ohledem na uzavření vysokých škol a celkovou situaci v zemi bylo uznáno až po skončení 2. světové války. Na popud prof. Frejky stačil ještě před válkou založit ortopedické oddělení v tzv. Zemských ústavech v Olomouci (1. 6. 1939) – jako druhé ortopedické pracoviště na Moravě. Po válce začal budovat samostatné ortopedické oddělení propojením několika větších soukromých bytů v ulici I. P. Pavlova. V roce 1946 byla obnovena Univerzita Palackého v Olomouci a v říjnu téhož roku habilitoval dr. Pavlík s prací „K otázce přerůstu dlouhých kostí podněty mechanickými a chemickými“. Ve stejné době se zasadil o založení Ortopedické kliniky Lékařské fakulty Univerzity Palackého (LF UP) v Olomouci, která měla 51 lůžek a vlastní operační sál. Mimořádným profesorem byl jmenován v lednu 1948.

Ortopedická obec si osobnost prof. Pavlíka spojuje především s léčbou vývojové dysplazie kyčle (VDK), přesněji s jeho třmeny. V neustále se měnícím světě medicíny existuje jen velmi málo pomůcek, které používáme 80 let od jejich vzniku. A právě do této skupiny „stálé“ prověřených časem patří Pavlíkovy třmeny. Podle údajů, které máme k dispozici, začal dr. Pavlík používat své třmeny v letech 1943 až 1944. S prvními zkušenostmi vystoupil na schůzi ČSOT v Praze v roce 1946 (2). Dnes se můžeme pouze dohadovat, nakolik byl při jejich návrhu ovlivněn pracemi našich nebo zahraničních autorů (zejména Le Damany, Ortolan nebo Bauerem). Ostatně na tuto otázku sám odpovídá v článku publikovaném v našich „Actech“ v roce 1959 (10), kde určitou souvislost s pracemi Le Damanyho

Obr. 1. Fotografie profesora Pavlíka z roku 1961

nebo Bauera připouští, na druhou stranu je za přímé předchůdce nepovažuje, a to z důvodu odlišnosti celé léčebné koncepce, v níž jsou třmeny používány. V každém případě si dr. Pavlík první verze třmenů umožňujících limitovaný aktivní pohyb kyčlí dítěte sám navrhl, vyrobil a výsledky své léčebné metody s odstupem zhodnotil (7). Za svůj výzkum v uvedené oblasti byl prof. Pavlík navržen už v roce 1954 vědeckou radou LF UP v Olomouci na státní cenu, tu však dostal až v roce 1959 (údajně pro nesouhlas některých vedoucích odborníků). Protože prof. Pavlík u nás od počátku cítil výrazné výhrady až odpor ke své koncepci, rozhodl se svou stěžejní práci otisknout raději v německém časopise (8). Ihned po zveřejnění článku přicházely kladné reakce a již v roce 1958 referovali prof. Erlacher a doc. Nowak na kongresu ČSOT s mezinárodní účastí (21.–24. 10. 1958) o svých zkušenostech s Pavlíkovým přístupem k léčení VDK. Dobré vlastní výsledky a příznivý zahraniční ohlas povzbudily prof. Pavlíka k sepsání doktorské práce na téma terapie VDK. Bohužel mu nebylo přáno. Termín obhajoby byl po nekonečném dopisování

s vědecko-výzkumnými komisemi nakonec stanoven na 12. 2. 1962. Profesor Pavlík však umírá o dva dny dříve (10. 2. 1962). Detaily celé – z dnešního pohledu nepochopitelné – anabáze jsou uvedeny v jiné publikaci (4).

O tom, že byl prof. Arnold Pavlík tvůrčí osobností, svědčí také fakt, že kromě slavných třmenů navrhl a vyrobil „dvojitý nitrodřeňový rozpínací hřeb“ pro zkracovací operace na horním konci kosti stehenní (patentováno v roce 1959), což byl zřejmě jeden z prvních stabilních nitrodřeňových implantátů pro tuto mechanicky velmi exponovanou lokalitu. Osteosyntéza byla natolik stabilní, že dovozovala zátěž druhý až 14. den po operaci. Operační techniku, implantát a časné výsledky prezentoval v „*Journal of Bone and Joint Surgery*“ (9). Prof. Pavlík měl samozřejmě i jiné zájmy, a protože byl technicky zdatný, upravoval si například operační nástroje i kostní pilku. Pro úplnost je třeba říci, že rozpínací hřeb, ani jiné jeho návrhy si cestu do světa nenašly.

Co napsat závěrem naší vzpomínky na profesora Arnolda Pavlíka? Viděno zpětně, jde o příběh nadaného a pracovitěho ortopeda, který vyvinul nadčasovou léčebnou pomůcku (ve smyslu „prošla zkouškou času“) v ne příliš příznivé době. Mnohem více pochopení a zájmu našel se svou metodou naštěstí ve světě (1, 3, 5, 6). Takových velikánů nemáme v našem oboru mnoho (obr. 2). Měli bychom si proto připomínat, co prof. Pavlík dokázal, a společně pečovat o jeho odkaz.

Literatura

1. Bialik V. Arnold Pavlik (1902–62): an autobiography. *J Med Biogr.* 2006;14:3–7.
2. Bialik V, Kokavec M. K otázce Pavlíkové metody v léčbě vývojové dysplázie bedrového klbu. *Acta Chir Orthop Traumatol Cech.* 2000;67:253–258.
3. Eidelman M, Peled E, Katzman A, Bialik V. [Method not stirrups: treating DDH according to Pavlik]. *Harefuah.* 2003;142:293–296, 316.
4. Gallo J, Ditmar, R., Pavlík, A. Prof. MUDr. Arnold Pavlík. *Ortopedie.* 2010;4:328–330.
5. Kokavec M, Makai F, Olos M, Bialik V. Pavlik's method: a retrospective study. *Arch Orthop Trauma Surg.* 2006;126:73–76.
6. Mubarak SJ, Bialik V. Pavlik: the man and his method. *J Pediatr Orthop.* 2003;23:342–346.
7. Pavlik A. Nový směr v léčení vrozených vykloubení kyčlí u dětí do prvního roku aktivním pohybem s pomocí třmenů. *Acta Chir Orthop Traumatol Cech.* 1953;20:93–100.
8. Pavlik A. [Method of functional therapy with strap braces as a principle of conservative therapy of congenital dislocation of the hip in infants.] *Z Orthop Ihre Grenzgeb.* 1957;89:341–352.
9. Pavlik A. A femoral intramedullary nail. *J Bone Joint Surg Am.* 1957;39:1059–1075.
10. Pavlik A. K otázce původnosti léčení vrozených kyčelních dysplazií aktivním pohybem ve třmenech. *Acta Chir Orthop Traumatol Cech.* 1959;26:432–435.

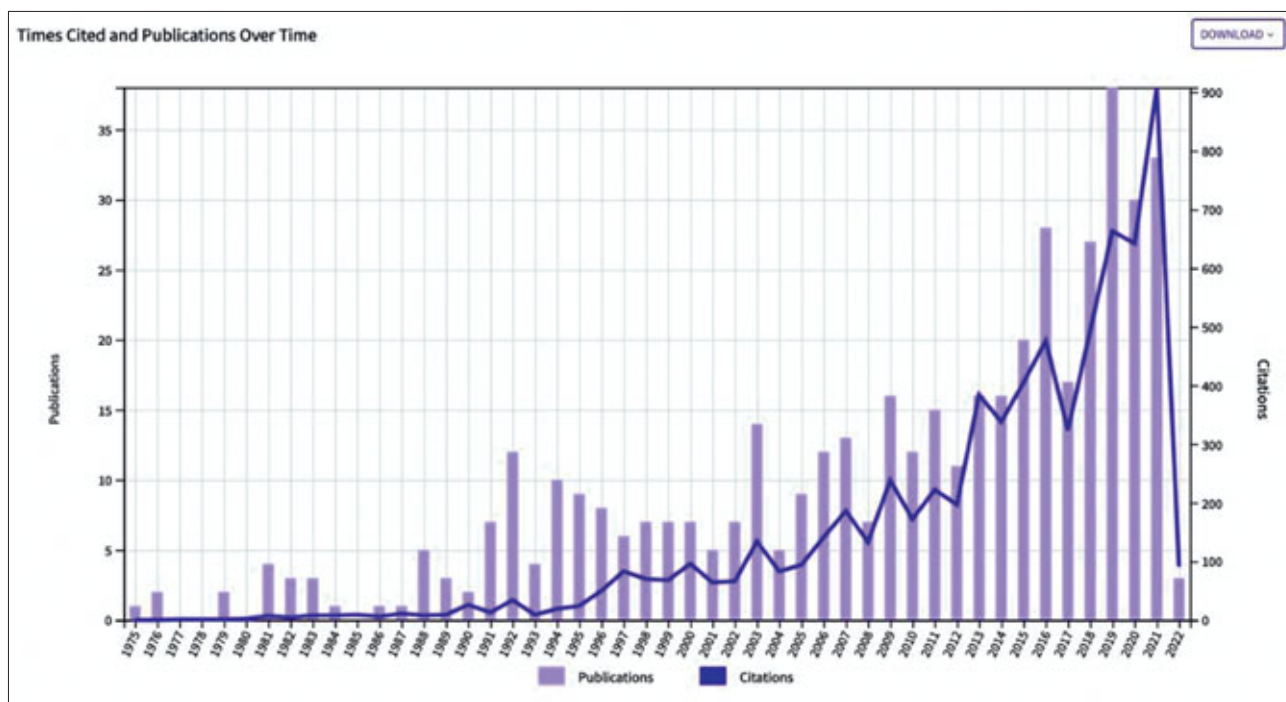
Korespondující autor:

Prof. MUDr. Jiří Gallo, Ph.D.

I. P. Pavlova 6

Olomouc, 779 00

E-mail: jiri.gallo@fnol.cz

Obr. 2. Výstup z WoS po zadání „Pavlik harness“ do kategorie „All-fields“; z přehledu ze dne 9. 3. 2022 je zřejmé, že v poslední době výrazně přibývá publikačních výstupů referujících o Pavlíkových třmenech.